

Odložené řemeslo

Kámen býval, vedle dřeva, odedávna nejdostupnějším a nejpřirozenějším stavebním materiálem. Mimořádné množství ho bylo použito při stavbách sídel feudální šlechty a přetvořeno do podoby hradů, románských, gotických a barokních staveb sakrálních, do městských hradeb i tvrzí, venkovských zemanů. Některé prvky jako ostění oken a dveří, klenuté oblouky vstupních bran a nároží, byly už tehdy pečlivě opracovány zkušenými mistry dláta v „kamenných hutích“. Žebrové klenby a odvážné kupole chrámů obdivujeme dosud. Opracovávány byly ovšem především měkčí druhy hornin, zejména pískovce.

Odolnost žuly (granitoidů) proti vlivům vody a mrazu se začala ve větší míře využívat až v 19. století při stavbách železničních mostů, regulaci vodních toků, na stavbách jezů a přehrad. Kamenné prvky svou dekorativností zvláště vynikly na velkých veřejných budovách. Leštěný kámen ovládl průčelí i interiéry bank, divadel i reprezentačních úřadů.

Kamenické řemeslo se rozšířilo nejprve v okolí velkých měst, později kolem železničních tratí, jak o tom svědčí vznik lomů kolem Blatné a Hudčic po roce 1900. Počátkem 20. století vedle státních investic vrcholily i soukromé investice do činžovních domů. V kurzu byla žulová samonosná schodiště, sokly z kyklopského i řádkového zdiva. Města objednávala chodníkové desky, dlažbu, obrubníky, masivní zábradlí, patníky atd.

Po první světové válce konjunktura pokračovala. I malá města se předháněla při dláždění náměstí a silničních průtahů. Asfaltové povrchy se prosadily až později. Ve dvacátých letech pracovalo v lomech kolem Blatné 250 pracovníků.

Také ve Starém Smolivci vycházejí až na povrch mohutná žulová ložiska. Lámal se zde stavební kámen, který se využíval jak při stavbách hospodářských budov tak obytných domů. Záhy se ale projevila jeho nepříjemná vlastnost - tepelná vodivost. Dál se vyráběly plotové sloupky, mostní překlady, koryta pro dobytek a stájové stabilní nádoby a jiné.

Teprve František Pojer si zde otevřel kamenosochařskou živnost a koncem dvacátých let jako první postřehl možnost vyrábět požadované dlažební kostky i obrubníky za využití novinky - automobilové dopravy a místního přebytku pracovních sil. Koupil od Františka Klímy neplodnou parcelu „Balkův lesík“, najal dvacet dělníků a otevřel lom. Pracovalo se zde výhradně ručně, pomocí kalených ocelových nástrojů.

Těžená žula měla krásnou modrou barvu a lomová stěna byla pro těžbu velmi nadějná. Přístupová cesta byla však nepevná a byla příčinou dopravních potíží. František Pojer proto lom v roce 1930 výhodně prodal firmě Ing. Kratochvíl a spol. Firma cestu zpevnila, investovala do strojního vybavení (kompresor, pneumatická kladiva) a pokračovala ve výrobě s dvaceti dělníky. V roce 1931 tady došlo i ke smrtelnému zranění. Ve chvíli, kdy osazenstvo odešlo na svačinu, se ve stěně uvolnil balvan, zřítíl se na dno lomu, kde zabil jediného přítomného Josefa Hořana z Radošic, otce pěti dětí.

František Pojer po prodeji prvního lomu pokračoval ve výrobě na novém místě - „Na Nivicích“. Od Inářského velkostatku si pronajal plochu mezi rybníky „Končelák“ a „Nový“. Dále u něj pracovalo až 30 dělníků.

Zapomenutými místy do historie Smolívce

Pro odbytové potíže zastavil lom „Balkáček“ práci dne 11.4.1936. Na zásobách zde zůstaly ležet haldy hotových výrobků až do poloviny šedesátých let. Čas jim neubral na hodnotě a investice do nich vložená odolala bez úhony dvěma měnovým reformám. Zhruba ve stejnou dobu začal mít potíže i lom „Nivice“. Přečkal jen o několik měsíců díky zvláštní formě odměňování. František Pojer předával výplaty zásadně v sobotu odpoledne v hostinci. Pokud neměl prostředky, vyplácel zálohy s tím, že doplatku se nikdo nedočkal. Ke konci už jen za všechny zaplatil útratu a k tomu osobně zahrál na heligonku, což ovládal mistrně.

Po zavření lomu se omezil se synem Františkem na dílenskou výrobu pomníků na zakázku. V roce 1945 převzal v Plané jako národní správce velkou strojně vybavenou kamenickou výrobu a ze Smolívce se natrvalo odstěhoval.

Lom „Nivice“ byl v roce 1939 znovu otevřen kamenickým družstvem. Výroba pokračovala bez jakékoliv mechanizace. Čerpání vody ruční pumpou zajišťoval na trvalý úvazek pan Cyril Cikán. Teprve asi za rok se dopracovali k pořízení elektrické přípojky a nákupu elektrického čerpadla, kolejové dráhy, vozíků a vrátku, kterým se vytěžený materiál a výrobky vytahovaly ze dna lomu na povrch. Kameníci ze Břeží, Metel i domácí, tady pracovali vystaveni rozmarům počasí i v krutých mrazech až do roku 1943.

V roce 1945 se znovu pokračovalo s tím, že se lom posunul do šířky směrem k jihu. Vytěžená surovina ve formě plátků se zpracovávala na dlažbu ve dnech s nepříznivým počasím pod jednoduchými dřevěnými přístřešky. Znovu se zde soustředilo asi deset starých harcovníků: Staněk (č.p. 23), Moulis (č.p. 65), Moulis (č.p. 88), Petřík, Krejnický (č.p. 15) a další. Nepříznivé pracovní podmínky vedly postupně k jejich neustálému úbytku.

V roce 1949 byla výroba zastavena s úmyslem soustředit ji do velkolomu Blatná. Lom se znovu zaplnil vodou. Její hladina se ustálila ve stejné rovině jako v nedalekém rybníce. V roce 1950 už nám, klukům, lom sloužil jako koupaliště s křišťálovou vodou, do které se dalo dobře skákat. Hloubka činila 12 metrů.

Do lomu Řečice u Blatné sice někteří přešli, ale i oni si našli později jiná, méně náročná povolání. Ze všech místních kameníků tam jako poslední mohykán pracoval až do odchodu do důchodu, někdy v roce 1972, pan Josef Krejnický (č.p. 15).

Pohledné sokly ještě po dobu dalších dvaceti let stavěli zdejší zedníci s někdejší kamenickou praxí. Mezitím se opracovávání kamene do podoby haklíků ujali amatérští nadšenci a dosáhli záviděníhodné zručnosti, kterou prokazuje jejich práce. Na prvním místě mezi ně patřil pan Baštář.

Po lomu Nivice není dnes ani památka. Byl zavezen stavební sutí. Zasázené smrky už dosahují výše tří metrů a vytváří na místě někdejšího lomu zcela novou kulisu. I lom Balkáček je skryt za porostem olší, osik a různého křoví.

O tom, že práce „ve skále“ po řadu let poskytovala živobytí více než čtyřiceti lidem z okolí, najdeme sporé záznamy jen v kronice obce. Dokládají někdejší úspěšný pokus o využití místních surovin.

Zapomenutými místy do historie Smolívceka

Průmysl kamene je i v současnosti perspektivním oborem. Etabloval se ale jinde. Rentabilita je podmíněna velkými investicemi do nových strojů a nových technologií. Takový investor se u nás ještě dlouho neobjeví a kdoví, zda by byl vůbec vítán.

Děkujeme občanu Karlu Kabátníkovi za laskavé svolení pro použití jeho textů a materiálů.